

”LEREN THUIS LEREN”

Een proeftuin die werkt aan preventie in het kwadraat

Vandaag is het verhogen van de onderwijskansen van maatschappelijk kwetsbare leerlingen om hen zo uitzicht op een betere toekomst te bieden een centraal thema in het onderwijs. 'Leren Thuis Leren' werkt aan de wortels van deze problematiek! Studenten van de lerarenopleiding secundair onderwijs gaan op pad. Zij ontmoeten de leerlingen in hun thuiscontext en begeleiden hen bij de studies. Tijdens deze contacten proberen zij het gezinsstelsel in beweging te brengen. Om het met de woorden van Bram Vermeulen te zeggen 'door het verleggen van die ene steen, kan het water nooit dezelfde weg gaan'.

Omschrijving van het project

Het project 'Leren Thuis Leren' ging van start in 1999 in Hasselt en heeft vijf jaar op subsidies van de Stichting Koningin Paola kunnen rekenen. Parallel was er in de provincie Limburg in 2003 een gelijkaardig project van start gegaan in de gemeente Heusden-Zolder onder de naam 'Leren Leren aan Huis'. Sinds 2007 zijn beide projecten door de minister van Onderwijs en Vorming, Dhr. Vandenbroucke erkend als een proeftuin 'Leren Thuis Leren'. Met behulp van deze middelen en steun van de Provincie Limburg (in het kader van het Limburgplan) hebben we de kans om deze projecten grondig te evalueren en te verdiepen. Dit heeft ons tot denken aanzet en mogelijkheden geboden om te experimenteren. We zijn nu halfweg de proeftuin en zijn ons onder andere de vraag gaan stellen in welke mate de proeftuin 'Le-

ren Thuis Leren', verder spreken we over LTL, een preventie-initiatief is. In dit artikel proberen wij een antwoord te formuleren op deze vraag. De kracht van het project ligt in zijn eenvoud. Solidariteit en direct contact vormen de sleutel, er wordt een brug gecreëerd tussen gezin en school. De essentie van het concept steunt op drie pijlers: student, leerling en ouders die voortdurend met elkaar in verbinding zijn.

Doelstelling en strategie

De algemene doelstelling van LTL is leerlingen van de 1ste graad secundair onderwijs te ondersteunen bij doorstroming en oriëntering en hen zo meer onderwijskansen te bieden. We richten ons voornamelijk tot leerlingen die wel het potentieel hebben om mee te kunnen, maar daar niet toe komen omwille van de gezins- of schoolsituatie. Als we deze doelstelling tegen het licht houden van de definitie van preventie die in het boek "Wenselijke preventie stap voor stap" (Goris et al., 2007) wordt gehanteerd namelijk 'initiatieven die doelbewust en systematisch een probleem voorkomen' is het zinvol om de strategie die hoort bij elk van de pijlers nader te bekijken.

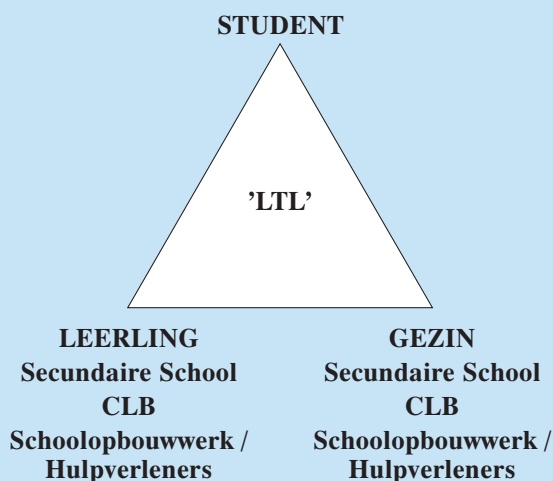
Leerling:

Studenten uit de lerarenopleiding helpen de leerlingen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen thuis bij het leren. Het gaat niet om bijlessen, wel om het ontwikkelen van een juiste leerhouding en studiemotivatie. En om zich vaardigheden zoals plannen, organiseren, structureren eigen te maken.

Gezin:

De leerling wordt niet los gezien van zijn ouders, zijn context. We hebben hier te maken met maatschappelijk kwetsbare gezinnen waarbij de leefwereld vaak erg ver-

Lerarenopleidingen Secundair Onderwijs

schillend is met de leefwereld van de school. Door aan huis te gaan werken proberen we dichterbij de leefwereld van het gezin te komen, erkenning te geven aan hun waarden- en normenpatroon. Hiermee rekening houdend en vanuit een empowerment gedachtegoed wordt er getracht een brug te maken tussen gezin en school. De studenten stimuleren de ouders om een meer actieve rol in te nemen in de opleiding en studie van hun kinderen.

Student:

De student doet ervaring op met diversiteit. Op school worden ze op de eerste plaats opgeleid om voor de klas te staan waarbij soms uit het oog wordt verloren hoe betekenisvol de context van de leerling is. Bij de begeleiding aan huis komen ze in contact met gezinnen die het moeilijker hebben. De aspirant-leerkrachten leren ook hebben voor de context, de leefwereld van kansarme jongeren en leren er passend mee om te gaan.

De werkwijze is *stapsgewijs en systematisch* opgebouwd in de loop van het schooljaar. De secundaire scholen en hun CLB of schoolopbouwwerk doen een selectie van leerlingen die behoren tot de doelgroep van maatschappelijk kwetsbare kinderen. Deze selectie is geen sinecure en jaarlijks stellen we op het einde van de rit vast dat we voor enkelingen de bal hebben mis geslagen. De matching van leerling - student gebeurt door de hogeschool, secundaire school en/of CLB en/of schoolopbouwwerk. Er wordt voornamelijk rekening gehouden met praktische en organisatorische omstandigheden, namelijk dat de student zo min mogelijk wordt belast met verplaatsing. Eens de begeleiding gestart is worden de studenten door de hogeschool opgevolgd en krijgen ze persoonlijke begeleiding via intervisie. Daarnaast kunnen ze ook beroep doen op de leerlingenbegeleiding van de secundaire school of CLB-medewerker of schoolopbouwwerker. De student doet een tiental huisbezoeken en neemt deel aan een klassenraad en oudercontact in de secundaire school. Bij het oudercontact begeleidt de student de ouders en leerling en helpt een brug te slaan tussen school en gezin.

Binnen LTL zijn we zo op verschillende manieren bezig met algemene preventie.

Concrete begeleiding van leerlingen in hun gezinscontext

Een preventief en offensief project

Tijdens het project gaan studenten op pad om leerlingen en hun ouders te begeleiden om zo een negatieve schoolloopbaan te vermijden. We spreken van een offensieve benadering omdat alle interventies van de studenten er op gericht zijn de studiemethode en studiehouding van de leerling te verbeteren en hem vaardigheden en attitudes bij te brengen die nuttig zijn in de periode na de begeleiding. De studenten gaan de leerling dus niet inhoudelijk bijwerken of achterstanden remediëren, ze stimuleren daarentegen zoveel mogelijk het wenselijk gedrag van de leerling.

Concrete factoren bij de leerling, waaraan wordt gewerkt

Hieronder worden enkele factoren i.v.m. de leerling beschreven. Steeds wordt de factor benoemd en uitgelegd

met voorbeelden hoe de student-tutor binnen het project aan deze factoren werkt.

- Onkunde en onwetendheid i.v.m. studiemethode: onze leerlingen hebben vaak niet geleerd hoe ze informatie moeten verwerken. Of ze hebben wel een cursus leren op school gehad, maar slagen er niet in deze te vertalen naar hun dagdagelijkse studiepraktijk. De student-tutor heeft als belangrijke doelstelling een eenvoudige, efficiënte studiemethode aan te leren. Niet door deze op te leggen aan de leerling, maar samen te zoeken wat voor deze leerling en voor dit vak de meest zinvolle aanpak is. Daarnaast leert de leerling ook om op een vast moment op een rustige plek te studeren. Soms is het ook nodig om de leerling te informeren over de verschillende studierichtingen en de gevolgen van bepaalde keuzes.
- Gebrek aan motivatie of interesse: veel van onze leerlingen hebben al een negatieve schoolloopbaan achter de rug. Of ervaren vanuit hun gezin weinig belangstelling en aanmoediging voor het studiewerk. De student-tutor probeert om via kleine successen de interesse voor school terug op te wekken. Door ervoor te zorgen dat de schoolagenda in orde is, de boekentas gemaakt, de huistaken uitgewerkt, kan de leerling weer positief onthaald worden op school. Op deze manier wordt er aan een positieve beeldvorming gewerkt waardoor de leerling weer in een positief klimaat terecht komt. Ook het aanleren van een efficiënte studiemethode kan ertoe bijdragen dat er betere schoolresultaten zijn, waardoor de leerling opnieuw gemotiveerd is om inspanning te leveren. Naast een schoolse desinteresse, kan ook een algemeen onbehagen van "niet goed voelen" ontstaan zijn door de moeilijke thuissituatie. De student probeert dan aan het welzijn van de leerling te werken, door juist even niet met school bezig te zijn, maar contact te maken op andere terreinen, een goed gesprek, een luisterend oor, samen een spel spelen,...
- Eenzijdige vrijetijdsinvulling: na school komen de leerlingen thuis en wordt computer en tv aangezet. De student probeert duidelijk te maken dat deze activiteiten als beloning kunnen werken. "Als je een uurtje goed gewerkt hebt, dan kan je naar "Sara" kijken..." Natuurlijk moeten de ouders hierin ook betrokken worden.
- Taal: vooral in allochtone gezinnen vormt de Nederlandse taal soms een struikelblok in het studieproces van de leerling. Het is niet de bedoeling dat de student taallessen gaat geven, maar via heldere instructies en pictogrammen kan hij/zij inspelen op de gebrekige taalkennis.

Concrete werking met de ouders

Om op een realistische manier preventief te kunnen werken en om effecten op langere termijn te bekomen, is het o.i. nodig de ouders zoveel mogelijk te betrekken bij de begeleiding van de leerling. Dit vormt dan ook één van de belangrijke doelstellingen in het project.

De student zoekt tijdens zijn contacten met de ouders naar mogelijkheden om de betrokkenheid van de ouders bij de schoolloopbaan van hun kind te verhogen. Bij vele ouders in het project is deze in oorsprong erg beperkt. Ouders halen hiervoor diverse factoren aan. Velen geven structurele beperkingen aan waardoor ze weinig mogelijkheden zien hun kind terdege te begeleiden:

ze hebben zelf maar een korte schoolloopbaan doorlopen, hun kennis van het Nederlands is te beperkt of ze hebben te weinig tijd om hun kind te begeleiden. Daarnaast geven sommige ouders aan dat ze voor zichzelf geen of een minieme taak zien en leggen de verantwoordelijkheid voor de schoolloopbaan bij hun kind en de school. Andere ouders willen wel heel graag een actieve rol opnemen, maar hebben geen of een beperkt beeld omtrent hun mogelijkheden of de verwachtingen van de school hieromtrent.

De student zoekt samen met de ouders op welke manier zij, rekening houdend met hun beperkingen en mogelijkheden zoals hierboven geschetst, een (meer uitgebreide) taak kunnen opnemen of hun opvolging kunnen verfijnen en geeft hen tips hoe ze dit concreet kunnen aanpakken. In de praktijk merken we dat de inhoud van de begeleiding van de ouders, net als bij de leerling, erg divers is, o.a. omwille van de uiteenlopende beginsituatie van de ouders en hun engagement in de opvolging. Een element dat wel bijna steeds terugkeert is dat de student zo concreet mogelijk aangeeft waarom het belangrijk is dat ouders hun kind opvolgen. Hij/zij maakt duidelijk dat helpen bij het leren of huiswerk veel meer is dan vakinhoudelijke bijstand, iets wat de meeste ouders (in dit project) trouwens niet kunnen bieden aan leerlingen in het secundair onderwijs. Het belang van motiveren en emotioneel begeleiden van je kind wordt hierbij duidelijk in de kijker geplaatst.

Er wordt ook gefocust op de verschillende mogelijkheden om een zicht te krijgen op het studeren van hun kind. We merken immers dat vele ouders niet goed op de hoogte zijn van de studievaardigheden en de intrinsieke capaciteiten van hun kind. Vaak is het rapport hun enige maatstaf om een oordeel te vormen. Door het opvolgen van de begeleiding en de informatie van de student krijgen ze een beter beeld van de werkelijke mogelijkheden van hun kind en de inspanningen die het hiervoor geleverd heeft, waardoor ze een realistischer en juist beeld ontwikkelen omtrent (het studeren van) hun kind. Ook wordt aandacht besteed aan de diverse kanalen om in de toekomst een beter zicht te krijgen op de leerling, zoals de agenda, het oudercontact, het praten met hun kind,...

Daarnaast krijgen ouders ook een ruimere kijk op de onderwijscontext. De ouders zijn vaak erg beperkt op de hoogte van het onderwijslandschap of vermijden liever zo veel mogelijk het contact met de school. De student geeft tijdens de begeleiding vaak uitleg over de school- en onderwijsstructuur en de verschillende contactmogelijkheden tussen ouders en school, zoals het oudercontact, infomomenten en opendeurdagen en het belang hiervan. De ouder wordt gestimuleerd hieraan effectief deel te nemen. Zo gaat de student o.a. mee naar de oudercontacten. Ook worden, indien nodig, de contacten van ouders met de school of het CLB gestimuleerd, o.a. bij vragen rond studiekeuze of bij de behandeling van een individueel probleem.

LTL, algemene preventie met aandacht voor radicaliteit, geïntegreerd in de lerarenopleiding.

Binnen de lerarenopleidingen "professionele bachelor onderwijs: secundair onderwijs" van de drie Limbursge

hogescholen, is LTL een vorm van algemene preventieve actie die werkt aan de wortels van de problematiek.

Met de integratie van het project in de lerarenopleiding streven we er naar dat onze studenten tijdens hun toekomstige loopbaan als leraar doelbewust problemen in de schoolloopbaan van maatschappelijk kwetsbare jongeren voorkomen. Daar werken we systematisch aan.

We laten de laatstejaarsstudenten ervaring opdoen met het begeleiden van leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare context. Via intervisies begeleiden de pedagogen de studenten bij het omgaan met de situaties die ze tegenkomen binnen het project. Tevens werken we via die vaste intervisiegroepen ook aan de verruiming van de inzichten van de studenten en van hun referentiekader. Concreet leert iedere student van LTL via de regelmatige intervisiesessies naast de situatie van de leerling die hij of zij begeleidt nog een vijftal andere situaties goed kennen, die van de leerlingen van zijn medestudenten, waardoor hij ruimer en dieper inzicht verwerft in de doelgroep van kansarme leerlingen en hun leefwereld. In de fasen die het project heeft doorlopen voorafgaand aan de proeftuin LTL hadden we niet de mogelijkheden om intervisiegroepen te organiseren, wat soms voor problemen zorgde, hierover kan de geïnteresseerde lezer meer vinden in een eerder artikel in het *Velontijdschrift* voor lerarenopleiders.

Het project wordt in de opleidingen voorbereid door de inhouden van voorafgaande modules in het tweede opleidingsjaar o.a. op het vlak van maatwerk, differentiatie en remediëring. Gelijktijdig met het project volgen de studenten een module waarin leerlingbegeleiding, het model van Patterson en de basisprincipes van omgaan met probleemgedrag en het contextueel gedachtegoed een plaats krijgen.

Met het project LTL werken we binnen de lerarenopleiding aan verschillende algemene beroepsgerichte competenties bij onze studenten en aan verschillende basiscompetenties die anders vaak weinig aan bod komen in de opleidingen, denken we maar aan "de leraar als partner van ouders" en "de leraar als partner van externen".

Misschien zou het trouwens zeer zinnig zijn het stap voor stap uitbouwen van wenselijke preventie in het onderwijs **expliciet te integreren in de basiscompetenties van leraren!**

Uiteindelijk willen we via de opleiding van onze studenten, waarin LTL is geïntegreerd, alle kansarme leerlingen bereiken die elke student gedurende zijn waarschijnlijk meer dan dertigjarige carrière in het onderwijs zal onderwijzen en begeleiden bij het leren.

Juist omdat ons Vlaams onderwijs zoveel problemen heeft met het begeleiden van de groep van kansarme leerlingen, is het werken aan algemene preventie in de lerarenopleiding zo belangrijk! We hopen via deze weg de preventieve reflex bij onze studenten te ontwikkelen, zodat ze in hun onderwijspraktijk de nodige signalen opvangen bij hun leerlingen en nog voor de manifestatie van acute problemen bij hun leerlingen de begeleiding zullen opstarten om problemen deskundig te voorkomen en via maatregelen op het vlak van primaire en secundaire preventie de schoolloopbaan van hun kansarme leerlingen zullen optimaliseren.

Studenten vertellen na hun begeleiding binnen 'LTL' vaak spontaan dat ze de school hebben leren zien door de bril van jongeren en ouders, en dat die ervaring grote invloed heeft op de manier waarop ze voortaan gaan lesgeven. Daarom spreken we van preventie in het kwaadaat!

Evaluatie LTL

Om de effectiviteit van de proeftuin LTL na te gaan zetten we gedurende het schooljaar 2007-2008 een onderzoek op. Om de bijdrage van elk actieonderdeel zo goed mogelijk trachten na te gaan met aandacht voor de dimensies van wenselijke preventie, radicaliteit en participatie richten we ons op de drie pijlers van de proeftuin: studenten, leerlingen en ouders. We gaan binnen elk domein na of een verandering waargenomen wordt gedurende de periode van deelname aan de proeftuin.

Student

Op het vlak van de studenten doelen we op een breder bewustzijn omtrent en inzicht in de problematiek van kansarmoede. Om binnen deze studie na te gaan of de visie van de studenten omtrent kansarmoede verandert zullen we een analyse maken van de antwoorden van studenten voor en na hun deelname aan het project op de vraag wat kansarmoede of maatschappelijke kwetsbaarheid voor hen betekent.

We gaan zelfs een stap verder en hopen dat het project de studenten ook competenties bijbrengt die hen helpen als leerkracht om te gaan met die maatschappelijk kwetsbare jongeren. Of de studenten de aangereikte methoden zullen toepassen in de klas kunnen we nu nog niet voorspellen. Wel weten we aan de hand van literatuur¹ dat bepaalde overtuigingen een belangrijke invloed hebben op de keuze van de leerkracht om een bepaalde gedraging te stellen in de klas. Bijgevolg werd een vragenlijst opgesteld die nagaat of studenten vinden dat leerkrachten deze eerdergenoemde competenties dienen te beheersen en of zij zelf het gevoel hebben leerlingen te kunnen ondersteunen met behulp van deze competenties.

Ouders

Door de studenten bij de gezinnen aan huis te laten gaan trachten we de betrokkenheid van ouders bij het schoolgebeuren van hun kinderen te beïnvloeden. Om het project bijgevolg te evalueren in termen van veranderde ouderbetrokkenheid werd een vragenlijst opgesteld op basis van een eerdere studie naar ouderbetrokkenheid². Deze vragenlijst wordt ingevuld door de studenten aan het begin en aan het eind van hun deelname aan het project. De vragenlijst gaat na of ouders na een deelname aan het project meer met hun kinderen over schoolgerelateerde onderwerpen communiceren, meer onderwijsgerichte gedragingen stellen, positievere verwachtingen en wensen hebben met betrekking tot het schoolgebeuren van hun kind en een positievere attitude hebben ten opzichte van het onderwijs. Verder willen we aan de hand van een aantal vragen binnen de vragenlijst nagaan of ouders het gevoel hebben hun kind te kunnen ondersteunen in zijn schoolloopbaan en overtuigd zijn dat dit ook een positieve invloed heeft op het kind.

Leerling

De leerling hopen we tijdens het project op een positieve manier te beïnvloeden op het gebied van studiemethoden, studiemotivatie en welbevinden op school.

Eind van het schooljaar 2007-2008 worden hieromtrent gestructureerde interviews afgenomen van leerlingen die eerdere schooljaren deelnamen aan de proeftuin. Hierbinnen wordt gepeild naar de ervaringen tijdens de deelname alsook naar de huidige studiemethode, studiemotivatie en welbevinden.

Voorlopig zit dit onderzoek nog volop in de verwerkingsfase. In een vervolgartikel beloven wij de resultaten verder toe te lichten.

Tot slot

We ervaren dat het project LTL bij momenten tegen zijn grenzen aan loopt! De afstemming tussen de verschillende partners is geen evidentie. Een veelheid van partners brengt met zich mee dat we niet altijd op éénzelfde golflengte zitten. Een neutraal persoon, die bewaakt dat er voldoende afstemming is tussen de verschillende partners en aandacht heeft voor de verbinding tussen de drie pijlers is hierbij een hulp.

In de lerarenopleidingen is de intervisie, welke is ingezet door middel van de proeftuin LTL een grote meerwaarde. Zowel op het vlak van inzicht in het thema 'maatschappelijke kwetsbaarheid' alsook op het vlak van de persoonlijke ontwikkeling van de student. Een must is dat in de toekomst deze methodiek 'intervisie' binnen het curriculum wordt geïmplementeerd.

Het bereiken van de ouders en een brug slaan tussen school en gezin is geen sinecure. Het risico dat de student bijles aan het geven is in plaats van coaching en begeleiding van het ganse gezin is groot. Naar de toekomst toe zal dit spanningsveld een belangrijk aandachtspunt blijven. Een goede coaching van de student zal essentieel blijven om ervoor te zorgen dat LTL bijdraagt aan algemene preventie, en er steeds weer voor te zorgen dat "door het verleggen van die ene steen, het water nooit dezelfde weg kan gaan" om met de woorden van Bram Vermeulen te besluiten.

**Rik HERMANS, An DUMOULIN, Ria RECTOR,
Kristine COHEN, Anja LOYENS**
Projectmedewerkers LTL
a.loyens@looa.be

BIBLIOGRAFIE

- Cohen, K. (2007). *Het stimuleren van ouderbetrokkenheid in kansarme gezinnen: op zoek naar een effectieve aanpak*. Licentiescriptie Universiteit Gent.
- Goris, P., Burssens, D., Melis, B., Vettenburg, N. (2007). *Wenselijke preventie stap voor stap*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Hoover-Dempsey, K. (2005). *teacher self-efficacy for teaching*. Retrieved august 16, 2007 from www.vanderbilt.edu/Peabody/family-school.
- Rots, I., Aelterman, A., Vlerick, P., & Vermeulen K. (2007). Teacher education, graduates' teaching commitment and entrance into the teaching profession. *Teaching and teacher education*, 23, 543-556.
- Strijbos, J., Rector, R., Celep, H. (2006). Openheid voor diversiteit in de lerarenopleiding. *VELON Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 27, 32-39.
- Tschannen-Moran, M., & Hoy, A.W. (2001). Teacher efficacy: capturing an elusive construct. *Teaching and teacher education*, 17, 783-805.
- Vermeulen, B. (2007). *De steen*. Retrieved juli 01, 2008 from www.muzikum.eu/artiesten/bram_vermeulen-217/songteksten/de_ssteen-3736.